

אדמה יוצרת- צילום ואמנות

נשמות גנובות

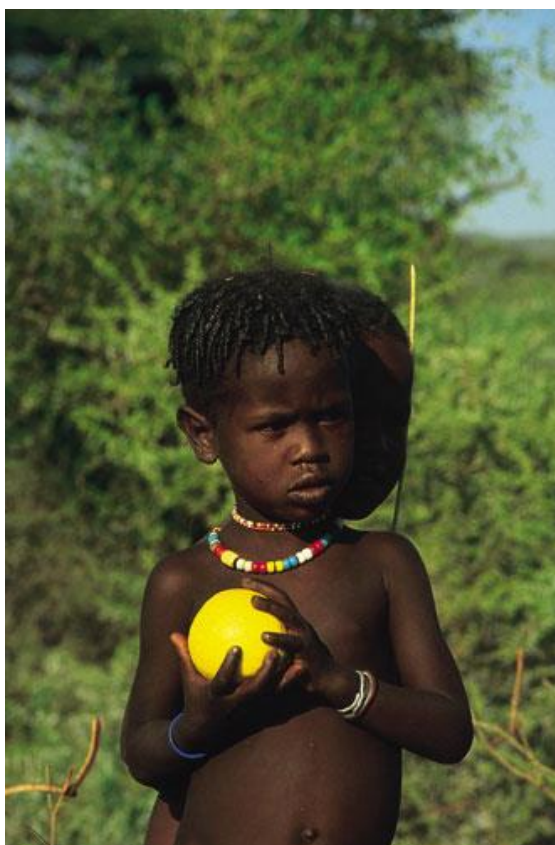
איך יודעים מהו צילום גיאוגרפי טוב? מדוע רדפו אחרי יואל שתרוג עשרות אתיופים בסכינים שלופות? איך אפשר להשיב נשמה שנגנבה, ועד כמה כדאי לטרוח בשביל להשיג צילום טוב? שיחה אחרי עשר שנות עבודה.

כתב: גיל אל עמי

צילומים: יואל שתרוג

מתוך המגזין מסע אחר

הרבה שנים הוא עורך הצילום של "מסע אחר". עשרות אלפי שקופיות ותמונות של מיטב הצלמים הגיאוגרפיים בארץ ובעולם עברו תחת ידיו בחדר החושך שבמערכת, כשחרץ את גורלן: אלה המעט, המשובחות – למחלקת העיצוב. האחרות – בחזרה לקופסאות, לאכזבת הצלמים המטפחים עדיין תקווה עמומה שייחלצו משם ביום מן הימים. בזמן שאינו בוחר תמונות, הוא עורך סדנאות צילום, מפיק מופעים אורקוליים או מבלה עם משפחתו. רק כשהוא מתפנה מכל אלה, הוא חוזר לעיסוקו האהוב: צילום. יואל מספר על אדרנלין שממלא אותו במצבי הצילום המתאימים. "במצב כזה

שני הילדים, בני שבט אפאר באתיופיה, ניסו להסתתר זה אחרי זה וחששו מאוד להיחשף לעדשת המצלמה

אדמה יצרת- צילום ואמנות

אני נכנס לטריפ של צילום, מנוטרל מכל סיכונים וחששות. אני מתחבר אל המצלמה ואל הסביבה. אם האובייקט עובד עלי, אני מרגיש שנכנס בי שד קטן שהופך אותי לאדם שונה ממה שאני בדרך כלל. ללא הטריפ הזה לא יהיה צילום טוב. באדיס אבבה העוני, הדלות והמסכנות סגרו אותי לגמרי. חזרתי עכשיו מלונדון, שם קרה לי דבר דומה – לא התחברתי לאפרוריות ולדו־ממדיות. במצבים כאלה אני לא משתמש כלל במצלמה. וגם כשבא השדון, אני לא 'מפוצץ' עם הרבה פילם וזוויות שונות. העין מתבוננת, תמונה שתיים, וזהו."

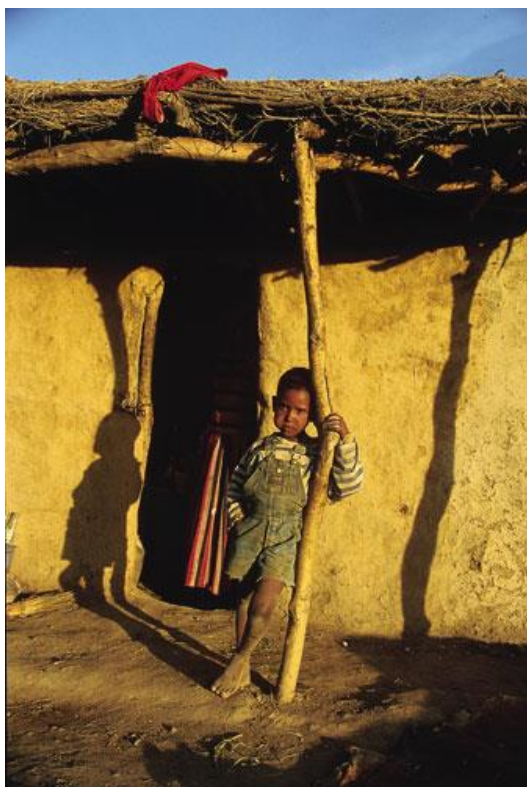
האם התמונות המדהימות שאנו רואים ומדפיסים מהמקומות האקזוטיים ביותר, בתנאי התאורה הטובים ומהזוויות המוצלחות ביותר אינן מרפות את ידיך כשאתה מכוון מצלמה אל טווס בגן הזואולוגי באבו־כביר?

החלק החשוב ביותר במצלמה הוא העין שלנו. לא חייבים להיות בקצה העולם כדי להוציא תמונה טובה. מספיק להסתכל מסביב בעין בוחנת.

עם ההתפתחות הטכנולוגית של סוף המאה העשרים – צילום וידיאו דיגיטלי, טלוויזיה תלת־ממדית, פעלולי קולנוע סופר־דמיוניים, אנימציה ממוחשבת באינטרנט – מה נשאר לצילום הסטילס הפשוט? האם הוא הופך לנוסטלגיה ולפסאודו־אמנות?

עם כל ההתפתחות, אין תחליף לסטילס. אין כמו הרזולוציה והאיכות של שקופית טובה. צלם הווידיאו תופס התרחשות כללית, לא ממוקדת, מהירה. צלם הסטילס מתמקד בשבריר שנייה מיוחד במינו, אחת מאינספור אפשרויות. שלח למקום אחד עשרה צלמי וידיאו ועשרה צלמי סטילס; תקבל וידיאו אחד ותמונות שונות מאוד. אני מאמין ש"תפסת מרובה לא תפסת."

אדמה יוצרת- צילום ואמנות

ילד בפתח בקתה באתיופיה. "מראות קשים של עוני או מצוקה עלולים להרתיע אותי מלצלם" צילום הסטילס, כמו טייל טוב, נשאר במקום אחד וחודר לעומק ולא מנסה לחרוש שמונה ארצות בשבועיים.

אקח מצלמה משוכללת עם עדשה יקרה ופילם משובח, ואטוס לאינדונזיה או לטימבוקטו; אחשוף בסבלנות מטרים של פילם, קרוב ככל האפשר לנערות חגיגיות חשופות חזה (או לא) לכבוד התיירים (או לא). האם אני צלם גיאוגרפי?

צלם טוב צריך להעביר, נוסף לאיכות הטכנית ולקומפוזיציה הטובה, משהו מעצמו – אופי, גישה מיוחדת. תמונה טובה צריכה לרגש, לעורר הרבה גירויים. המצלמה עצמה היא מכשיר. להפעיל אותה זה כמו ללחוץ על כפתור תנור הבישול. אפשר להכין אוכל משביע, ואפשר להכין אוכל טעים. למעשה, יש למצלמה שלושה חלקים: גוף, עדשה ועין של צלם. העין היא החלק החשוב ביותר. דרך אגב, מצלמה עבור הרבה צלמים היא כלי להעברת תחושות ומצבי רוח. אפשר להוציא תסכולים; לבטא את עצמך.

ברוב המקומות בעולם השלישי האנשים אינם אוהבים את העדשות הנתחבות לתוך חיייהם. הם מתביישים בעוניים. לפעמים הם מאמינים שהצילום לוקח מהם משהו. זה עשוי להיפתר על ידי מתנה סמלית או תשלום. אני מרגיש שכך אני יוצר קשר ומכין את הקרקע לצילום. במרוקו אהבו מאוד את רשרוש הכסף ושיתפו איתי פעולה בשל כך. אבל כשנכנסנו לסהרה, הכסף כמעט איבד את משמעותו. שם הפיתוי היה פירות, סוכריות ועטים חד-פעמיים. זה מעין פיצוי. הרי אני כמעט חייזר שפולש לתחומם. עם הזמן התחלתי להאמין שאני באמת גנב נשמות, שאני לוקח משהו מהמצולם, ועלי לפצות אותו.

אדמה יוצרת- צילום ואמנות

בת שבת אפאר באתיופיה

**כדאי לטפס על הר געש מעשן או ללכת שבוע ברגל אל שבת נידח בעבור צילום טוב?
תסכן את חיירך? או לפחות תחכה שעתיים לקרן שמש שתציץ מהענן?**

לא צריך לסכן חיים עבור צילום. אני לא ממליץ על זה. אבל זה קרה לי לא פעם. ברובע הבורסקאים בפס שבמרקו נכנס בי השדון, ונכנסתי לאקסטזה של צילום. בבריכות שבהן צובעים את העורות מצאתי גומחה ובה אדם פושט עור מגופת חיה. שלפתי מצלמה וצילמתי פעמיים. הקליק הבהיל אותי, הוא זרק את העור וזינק לעברי. בנפנפי סכין הוא נתן לי להבין שיש לבקש רשות, וכי בפעם הבאה זה ייגמר אחרת.

במסענו לאתיופיה הגענו לאיזור אוואש שבמזרח, וחיפשנו אחרי אנשי השבת אפאר ה"אותנטים" ביותר, לא אלה הקרובים לכביש. שמענו שם סיפורים מפחידים על סירוס אנשים לא רצויים, על תיירים לבנים שנעלמו. בכל פעם שירדנו מהמכונת, הנהג שמר על הרכב כשהמנוע פועל. כשמצאנו מה שרצינו, ניצבנו מול אנשים בעלי תווי פנים מעניינים, לבושים בגדים צבעוניים, שונים מהאחרים באיזור. צילמנו. לפתע עצר לידנו ג'יפ בחריקה. ראש הכפר הציג את עצמו והסביר באנגלית כי אנשי המקום מאמינים שהצילום גונב חלק מנשמתם, אבל סכום מסוים יפדה את הנשמות הגנובות. שילמנו, והוא נסע. אחרי דקות מעטות הקיפו אותנו רוב גברי הכפר, ובחרבות שלופות הסבירו לנו שגם הם רוצים, והרבה. הצבענו על

אדמה יוצרת- צילום ואמנות

שתי הנשים צעדו זו לצד זו בסמטה, בכפר בדרום צרפת. "בצילום הן נראות כאשה שצל מלווה אותה. הסוד הזה הופך את התצלום לאחד החביבים עלי"

הרכב שלנו כעל מקור הכסף, התקדמנו אליו בצעדים מהירים יותר ויותר, ונמלטנו כל עוד נפשנו בנו. בעולם שכולו מבוים, במיוחד באזורי התיירות, שם מלבישים לעתים את אנשי המקום בתלבושות "אותנטיות", אולי אין טעם להימנע מלביים; אולי מותר להשתמש בפילטרים, להזיז חפצים ולתקן תמונות בתוכנות מחשב. צילום, גם צילום גיאוגרפי, אינו מתכוון ואינו יכול להביא אמת אובייקטיבית. עצם הימצאותו של הצלם בשטח משנה אותו, מוסיפה לו, גורעת ממנו. מבחינתי, אפשר ללכת עם זה עד הסוף. יש מקומות מכוסי עננים כמעט תמידית, וקרן שמש רגעית אינה חלק טבעי מהנוף. לדעתי, אין הבדל בינה לבין תאורה מלאכותית. אני בעד התערבות מכוונת ומאופקת – ללא הרס, כמובן. בחירת הקומפוזיציה כשלעצמה ממילא מנטרלת את האובייקטיביות.

האם לאחר שראית כל כך הרבה צילומים, מכל פינה בעולם, אתה עדיין מתפעם מצילום טוב?

הרבה תמונות מרגשות אותי. לא פעם אני מקנא בצלם שהצליח לתפוס תאורה נכונה, קומפוזיציה, רגע מתאים; את "המשהו הנוסף" שעושה תמונה לחזקה. אותו טריפ שאני מקבל בשעת צילום עובר אלי לא פעם בעת התבוננות בצילומים של אחרים. אם הם לקחו אותי לרגע למקומות שלהם, זה הצליח.